

DOI: 10.4467/29567610PIB.26.019.23491

dr hab. Robert Borkowski, prof. WSKZ

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego

ORCID: 0000-0001-7086-9455

robert.borkowski@wskz.pl

ZAGINIĘCIA OSÓB – PROPOZYCJA KLASYFIKACJI W PERSPEKTYWIE WIKTYMOLOGICZNEJ

MISSING PERSONS – PROPOSED CLASSIFICATION FROM A VICTIMOLOGICAL PERSPECTIVE

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest problematyce zaginięć osób rozpatrywanej w perspektywie wiktymologicznej. Co roku w Polsce zgłasza się zaginięcie kilkunastu tysięcy osób, natomiast oszacowania globalnej skali zaginięć wskazują liczbę kilku milionów ludzi. Niniejszy tekst został opracowany metodami *desk research*, w oparciu o krytyczny przegląd literatury oraz analizę. Zasadniczym problemem badawczym było sformułowanie propozycji klasyfikacji zaginięć w nawiązaniu do podejścia wiktymologicznego Benjamina Mendelsohna i Brunona Hołysta.

Słowa kluczowe: zaginięcia osób, wiktymologia, zaginięcia podczas wojny, klasyfikacja zaginięć, statystyki zaginięć, poszukiwania osób zaginionych

Abstract

This article addresses the issue of missing persons from a victimological perspective. Each year, several thousand people are reported missing in Poland, while estimates of the global scale of disappearances suggest several million people. This text was developed using desk research methods, based on a critical literature review and analysis. The primary research problem was to formulate a proposed classification of missing persons based on the victimological approach of Benjamin Mendelsohn and Bruno Hołyst.

Keywords: missing persons, victimology, disappearances during war, classification of disappearances, missing persons statistics, searching for missing persons

Wprowadzenie

Według statystyk policyjnych w Polsce odnotowuje się co roku zaginięcie od 13 do 18 tys. osób. W skali globalnej liczba zaginięć sięga natomiast kilkuset tysięcy osób rocznie¹. Wielu zaginionych udaje się stosunkowo szybko odnaleźć, a losy niektórych nigdy nie zostaną wyjaśnione. W Polsce po II wojnie światowej liczba osób zaginionych systematycznie rośnie, od kilkuset rocznie w latach 40. XX wieku, do obecnych kilkunastu tysięcy w drugiej dekadzie XXI stulecia. Dwukrotnie częściej zaginionymi są mężczyźni aniżeli kobiety. Nader niepokojąca jest utrzymująca się na stałym poziomie liczba ok. 4 tys. osób trwale zaginionych, czyli takich, których losy są nieznane od wielu lat². Wskaźniki odnalezienia różnią się znacznie w zależności od kraju i regionu świata.

Istnieje obszerna literatura kryminologiczna i kryminalistyczna, zarówno rodzima jak i obcojęzyczna, poświęconej problematyce zaginięć osób³. Dokonując krytycznego przeglądu literatury, nie sposób nie zauważyć, że w dużej mierze różnice kulturowe przesądzają o tym, że w niektórych krajach problematyka ta cieszy się większym, a w innych mniejszym zainteresowaniem badaczy. Literatura w kryminologii anglosaskiej jest nieco bardziej skąpa aniżeli na przykład w kryminologii rosyjskiej czy francuskiej⁴. Wiąże się to z różnicami w systemach prawnych różnych krajów, różnicami w prawnym definiowaniu zaginięcia, tradycjami prawnymi wynikającymi z różnic kulturowych a więc w efekcie z wszczynaniem odpowiednich procedur prowadzenia poszukiwań przez stosowne służby, jak również z czasem prowadzenia poszukiwań osób

¹ Zob. W. Thiel, *Zaginięcia osób w Polsce – rozmiary zjawiska*, „Kwartalnik Prawno-Kryminologiczny Szkoły Policji w Pile” 2010, nr 2(4), s. 29034, również <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/missing-persons-statistics-by-country> (dostęp: 14.11.2025), a także w odniesieniu do światowych tendencji np. G. Gatti, (red.), *Desapariciones: Usos locales, circunlaciones global es*, Siglo del Hombre Editores Universidad des Andes 2017 oraz L.C.M. Ferreira, *Pessoas desaparecidas: uma etnografia para muitas ausências*, UFRJ 2015.

² Zob. E. Gruza, I. Sołtyszewski, *Poszukiwania osób zaginionych*, Warszawa 2022, s. 5–9.

³ Zob. I. Malinowska, *Problematyka zaginięć ludzi w aspekcie prawno-kryminologicznym*, „Problemy. Współczesnej Kryminalistyki” 2018, t. XXII, s. 129–148 oraz M. Duda, *Kryminologia wobec zjawiska zaginięć osób w Polsce*, [w:] E.W. Pływaczewski, D. Dajnowicz-Piesiecka, E. Jurgielewicz-Delegacz (red.), *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, Warszawa 2022, s. 381–395, a także szerzej P. Wojnicz, *Zaginięcia osób. Studium prawne, kryminologiczne i kryminologiczne*, Olsztyn 2021.

⁴ Zob. np. A. Piret, *L'énigme des disparus: Découvrez 10 vraies enquêtes criminelles sur les cas les plus étranges de disparitions Mystérieuses*, Auto-Édition 2024; L. Lowe, *Personnes Disparues*, Auto-Édition 2024, jak również A. Ракитин, *Пропавшие без вести. Хроники подлинных уголовных расследований*, Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero 2025.

zaginionych. W efekcie przekłada się to na bardziej lub mniej obszerny udział w monografiach kryminologicznych i kryminalistycznych.

Spośród krajów zachodniej hemisfery, najwyższą liczbę około 500 tys. rocznie zaginięć odnotowuje się w USA, co związane jest z faktem że Stany Zjednoczone mają trzecią co do wielkości populację na świecie. Z kolei w Indiach dochodzi do ponad 800 tys. zaginięć, a w Chinach do kilkuset tys. zaginięć seniorów oraz ok. 20 tys. zaginięć dzieci. W Europie wysoki wskaźnik zaginięć, bowiem aż 180 tys. rocznie, występuje w Wielkiej Brytanii. Jeśli chodzi o zaginięcia wojenne, to w oszacowaniach takich przoduje Syria, w której zarówno siły rządowe, jak i zbrojne formacje opozycyjne dokonują uprowadzeń, zatrzymań oraz egzekucji. W 2019 r. odnotowano w tym kraju jedną z najwyższych liczb osób zaginionych na świecie z powodu konfliktu zbrojnego, tj. około 100 tys. osób. Znaczne liczby zaginięć mają obecnie miejsce także w Jemenie oraz w Sudanie i w Strefie Gazy, gdzie w obu ostatnich przypadkach dokonywane jest ludobójstwo. Wysokie wskaźniki zaginięć będących efektem przestępstw odnotowuje się w krajach, w których działają silne grupy przestępczości zorganizowanej, jak np. w Kolumbii, w której kartele narkotykowe i grupy partyzanckie dokonywały w przeszłości uprowadzeń dla okupu na masową skalę oraz w Meksyku, gdzie oficjalna stopa zaginięć sięga około 50 tys. Rocznie, a także na znaczną skalę w Nigerii. Zaginięcia będące wynikiem uprowadzeń przez policję polityczną mają obecnie miejsce przede wszystkim w Iranie.

W krajach rozwiniętych zaginięcia nie są szczególnie ważkim problemem społecznym, gdyż nie mają charakteru zjawiska masowego. Jedynie z racji dużego znaczenia dla rodzin i bliskich osób zaginionych, wywołują znaczne emocje i mogą zyskać oddźwięk społeczny⁵. Zjawisko zaginięć pojawia się incydentalnie w masmediach, gdyż w niektórych przypadkach ma charakter silnie poruszający opinię publiczną, jeśli dotyczy dzieci i osób znanych⁶. Istotną cechą wielu zdarzeń wpływających na reakcje społeczne jest bowiem nie tylko prawdopodobieństwo jego zajścia czy wielkość szkody wywołanej jego zajściem, ale też intersubiektywny ładunek emocjonalny towarzyszący zdarzeniu, czyli tzw. stopień okropności zdarzenia⁷. Przykładowo, terroryzm

⁵ Szerzej na ten temat piszą: I. Malinowska, A. Rybicka, *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, „Kwartalnik Policyjny” 2016, nr 1 (36), s. 49–69, por. także publicystyczną książkę A. Gronczewska, *Zaginieni. Historie ludzi, którzy przepadli bez śladu*, Warszawa 2024.

⁶ Zob. historie najślynniejszych zaginięć T. Rayborn, *Lost. A History of Disappearances*, „Harper Collins Focus” 2020 oraz A.J. Clark, *Missing: True Cases of Mysterious Disappearances (Missing Person Case Files)*, CreateSpace 2018.

⁷ Pojęcie to zostało sformułowane przez Paula Slovic, zob. D. Kahnemann, P. Slovic, A. Tversky (red.), *Judgment Under Uncertainty: Heuristics and Biases*, Cambridge University Press 1982 oraz użyte przez M.G. Morgana w odniesieniu do klasyfikacji rodzajów ryzyka

choć nie zagraża egzystencjalnie państwu ani szerszej społeczności, budzi ogromny strach w społecznej skali, podobnie, jak doniesienia medialne o seryjnych zabójcach czy pedofilach. Do tego rodzaju zdarzeń – aczkolwiek w znacznie mniejszej skali jeśli chodzi o generowanie strachu, niepokoju czy hysterii społecznej – należą także zaginięcia niektórych osób. I tak np. zaginięcie dziecka budzi ogromne emocje, nieporównywalne z zaginięciem seniora w podeszłym wieku, zaginięcie osoby znanej (VIP, artysta, celebryta medialny) wywołuje znaczny rezonans w mediach, podczas gdy zaginięcie zwykłego, niczym nie wyróżniającego się człowieka przejść może bez echa⁸.

Należy odnotować istnienie obszernej literatury dotyczącej poszukiwań osób zaginionych⁹. Dotyczy ona zarówno procedur, jak np. Child Alert, systemowych rozwiązań w zakresie poszukiwań, jak również metod i taktyki służb policyjnych i ratowniczych w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych typu SAR (Search and Rescue)¹⁰. Istotnym zagadnieniem jest także profilowanie kryminalne w odniesieniu do osób zaginionych¹¹. Nader ważne zagadnienie dla problematyki zaginięć to także działania organizacji społecznych i wolontariuszy na rzecz poszukiwania zaginionych¹². Osobną kwestią jest udzielanie wsparcia i pomocy psychologicznej oraz psychoterapii bliskim osoby zaginionej¹³.

i zagrożeń, gdzie w tzw. przestrzeni ryzyka (matrycy ryzyka) obok prawdopodobieństwa i wielkości straty wskazał także stopień okropności zdarzenia, zob. M.G. Morgan, *Ryzyko skalowane*, „Świat Nauki” 1993, nr 9, s. 18–25.

⁸ Szerzej na ten temat zob. np. P. MacDonald, *Missing Child*, Severn Select 2013.

⁹ Na ten temat zob. A. Wentkowska, *Poszukiwania osób zaginionych. System i metody działania w procedurach służb*, Warszawa 2016, jak również szereg monografii problemu, jak: Sz.J. Wróbel, *Zawieszeni. O zaginionych i ludziach, którzy ich szukają*, Kraków 2024; P. Mieszkalska, *Kryminalistyczno-kryminologiczne aspekty poszukiwania osób zaginionych w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Wrocław 2024; J. Stojer-Polańska (red.), *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych problem interdyscyplinarny*, Poznań 2015.

¹⁰ W odniesieniu do zaginięć na morzu zob. np. D. Konkol, *Ratownicy morscy. Sea Rescuers*, Kraków 2006.

¹¹ Na ten temat zob. W.G. Syrotuck, *Analysis of Lost Person Behavior*, Barkleigh Productions Inc. 2000.

¹² Zob. E. Kowalska, A. Nowacka, *Poszukiwanie osób zaginionych. Jak Działa Fundacja „Itaka” – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych*, „Kwartalnik Policyjny”, 2023, Nr 1-2, s. 9–15, jak również G. Desmaretz, *Guide de recherche des personnes disparues – Disparition volontaire, involontaire ou inquiétante*, Chiron 2005.

¹³ Na ten temat zob. B. Preitler, *Grief and Disappearance: Psychosocial Interventions*, Sage Publications 2015, s. 114–127, jak również P. Sidor-Borek, *Zaginięcie z perspektywy rodziny osoby zaginionej: aspekty prawne, kryminologiczne i psychologiczne* [w:] R.A. Stefański (red.), *Srebrna księga jubileuszowa upamiętniająca XXV-lecie Wydziału Prawa i Administracji*, Warszawa 2022, s. 443–455.

Klasyfikacja zaginięć

W kryminologii wyróżnia się najczęściej następujące rodzaje zaginięć: 1) zaginięcia osób których życie i zdrowie może być zagrożone (choroba psychiczna, nieletni, osoby niepełnosprawne), 2) osoby, które świadomie odcinają się od swego otoczenia (zamierzające całkowicie zmienić swoje życie), 3) osoby, które uciekają z placówek opiekuńczych (szpitale psychiatryczne, domy pomocy społecznej), 4) zaginięcia będące wynikiem przestępstwa (zabójstwa, uprowadzenia, handel ludźmi)¹⁴. W literaturze kryminologicznej pojawia się też rozróżnienie na zaginięcia zamierzone (ucieczka), niezamierzone (pod wpływem zaburzeń psychicznych) i wymuszone (uprowadzenia). Wyróżnia się też zaginięcia o wysokim i niskim poziomie ryzyka dla życia i zdrowia osoby zaginionej.

Celem niniejszych badań o charakterze poznawczym było sformułowanie propozycji zintegrowanej klasyfikacji zaginięć na gruncie klasycznie rozumianej wiktymologii. Problemem badawczym niniejszej pracy było pytanie o możliwość skonstruowania integralnej klasyfikacji zaginięć osób, w której uwzględnione będą wszelkie możliwe sytuacje wiktymologiczne oraz czynniki wiktymizacyjne. Pytania badawcze dotyczyły tego, jakie klasyfikacje zaginięć istnieją już w nauce, według jakich kryteriów zostały opracowane i czym różnią się od siebie, oraz czy można dokonać integracji dotychczasowych klasyfikacji łącząc w całość wszelkie czynniki i sytuacje prowadzące do zaginięć. Istotne było także podjęcie refleksji nad trudnościami w badaniach porównawczych zjawiska w skali regionu, a także w skali globalnej. W przyjętej hipotezie badawczej założono, że możliwe jest wypracowanie integralnej klasyfikacji zaginięć osób uwzględniającej wszelkie aspekty sytuacyjne, tj. zarówno kryminalne, jak i wojenne, przyrodnicze, etc.

W badaniach zastosowano metodę analizy historycznej, metodę krytycznego przeglądu literatury biorąc pod uwagę nie tylko literaturę z zakresu kryminologii ale też innych nauk społecznych, sportu i turystyki oraz badania typu desk research z wykorzystaniem źródeł prasowych i internetowych. Te ostatnie pozwalają zyskać orientację, kto prowadził już badania na dany temat i jakie były ich wyniki. Pozwalają też sprawdzić, które zagadnienia są już w miarę gruntownie przebadane, a gdzie występują luki poznawcze. Badanie typu desk research pozwala bowiem koncentrować się na poszukiwaniu brakujących w dotychczasowych opracowaniach informacji.

Przyjęta w niniejszej pracy perspektywa poznawcza wiąże się podejściem badawczym reprezentowanym przez twórcę wiktymologii Benjamina

¹⁴ Na ten temat szerzej por. A. Urbaniak, *Wieloletnie zaginięcia osób jako efekt działań przestępczych*, „Biuletyn Kryminologiczny” 2017, Nr 24, s. 57–72.

Mendelsohna, a na gruncie nauki polskiej przede wszystkim przez Brunona Hołysta zaprezentowana w jego imponującej monografii¹⁵. W podejściu tym ujmuje się wiktymologię jako samodzielną dyscyplinę naukową, która zajmuje się ofiarami niezależnie od źródeł ich pokrzywdzenia obejmując zarówno ofiary działań sił przyrody, jak i działań ludzkich. Jest więc perspektywa badawcza nieco odmienna od ogólnie kryminologicznej czy kryminalistycznej¹⁶. W zakresie wiktymizacji przez żywioły przyrody bierze się pod uwagę zaginięcia na morzu, zaginięcia w górach, terenie zalesionym oraz na pustyni¹⁷.

Zaginięcia podczas wojen dotyczą nie tylko żołnierzy ale też ludności cywilnej. Zaginięcia członków personelu wojskowego w nazewnictwie NATO określa się jako MIA (Missing In Action, zaginiony w walce). Największą liczbę zaginięć żołnierzy odnotowano w Armii Czerwonej podczas II wojny światowej. Według rozmaitych i znacznie różniących się oszacowań zaginęło od 2,4 do nawet 5,6 mln żołnierzy¹⁸. Obecnie najwięcej zaginięć w wyniku działań militarnych i zbrodni wojennych popełnianych na ludności cywilnej odnotowuje się w Syrii, w Strefie Gazy oraz w Sudanie.

Biorąc zatem pod uwagę cały szereg czynników wiktymizacyjnych, zarówno przyrodniczych, katastroficznych, jak i intencjonalnych działań ludzkich, wyróżnić można następujące rodzaje zaginięć:

1. Zaginięcia dzieci:
 - a) porwania rodzicielskie,
 - b) uprowadzenia przez grupy przestępcze.
2. Zaginięcia osób pełnoletnich w wyniku przestępstwa:
 - a) uprowadzenia przez grupy przestępcze,
 - b) uprowadzenia przez agentów tajnej policji w systemach dyktatorskich,
 - c) zabójstwo z ukryciem zwłok,
 - d) ucieczka przed wymiarem sprawiedliwości,
 - e) ucieczka przed wierzycielami.
3. Ucieczka z domu i porzucenie rodziny.
4. Ucieczka z placówki opiekuńczej lub szpitala psychiatrycznego.

¹⁵ Por. podejście badawcze w: B. Hołyst, *Wiktymologia*, Warszawa 2011, zob. także E. Bieńkowska, *Wiktymologia*, Warszawa 2018, s. 25.

¹⁶ Por. np. B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2004 oraz tegoż *Kryminalistyka*, Warszawa 1987, jak również P. Łabuz, M. Michalski, I. Malinowska, (red.), *Kryminologia*, Warszawa 2020.

¹⁷ R.M. Jones, *Lost at Sea in Mysterious Circumstances*, "Pen&Sword History" 2023 oraz J. Billman, *Urwany ślad. Zaginieni w amerykańskich parkach narodowych*, Wołowiec 2025.

¹⁸ Zob. Ю. Корчевский, *Без вести пропавший. Попаданец во времена ВОВ*, Финикс 2024, s. 7.

5. Samobójstwo w ukryciu lub posługiwanie się fałszywą tożsamością przed dokonaniem zamachu samobójczego.
6. Zaginięcia związane z uprawianiem sportu i turystyki:
 - a) zaginięcia na morzu,
 - b) zaginięcia w górach,
 - c) zaginięcia w terenie zalesionym,
 - d) zaginięcia na pustyni.
7. Zaginięcia na tle wypadków (amnezja powypadkowa, zgon, niemożność identyfikacji).
8. Zaginięcia na tle zaburzeń psychicznych:
 - a) zaginięcia seniorów,
 - b) zaginięcia osób z zaburzeniami psychicznymi.
9. Zaginięcia w wyniku katastrof i klęsk żywiołowych (powodzie, huragany, trzęsienia ziemi, tsunami, pożary lasów, katastrofy budowlane, katastrofy lotnicze, katastrofy morskie).
10. Zaginięcia podczas wojny:
 - A. Zaginięcia żołnierzy:
 - 1) zabici (zwłoki nieodnalezione lub pochowane w masowych grobach),
 - 2) dezercerzy,
 - 3) jeńcy,
 - B. Zaginięcia cywilów:
 - 1) zabici (zwłoki nieodnalezione lub pochowane w masowych grobach),
 - 2) przymusowo przesiedleni lub wywiezieni,
 - 3) uwięzieni.

Podsumowanie

Problematyka zaginięć osób jest zagadnieniem wciąż aktualnym. Wydaje się, że jej znaczenie będzie rosnać z trzech powodów. Po pierwsze wobec znacznej liczby konfliktów zbrojnych na świecie, stopa zaginięć wojennych nie maleje. Po drugie ze względu na rozwój przestępczości zorganizowanej i handlu ludźmi zjawisko zaginięć w niektórych rejonach świata wręcz się nasila. Po trzecie wzrost tempa życia i cywilizacyjnego stresu w świecie rozwiniętym wywołuje tendencje eskapistyczne, w tym także chęć ucieczki od rzeczywistości, dotychczasowej codzienności i dążności do całkowitej zmiany swego życia. Wszystko to powoduje, że nie należy się spodziewać, iż statystyki zaginięć mogą maleć. Badania nad zjawiskiem zaginięć są w nauce polskiej (kryminologia, kryminalistyka, wiktymologia, także socjologia) są na bardzo wysokim poziomie. Jednocześnie rodzimy system poszukiwania osób zaginionych

należy do najlepiej rozwiniętych na świecie. Z kolei dokładne badania porównawcze w skali globalnej nie są na razie możliwe z racji odmienności systemów prawnych różnych państw i różnych metod tworzenia statystyk zaginięć lub nawet braku takich statystyk. Istotnym wskaźnikiem umożliwiającym badania komparatystyczne jest wskaźnik zaginięć na 100 tys. mieszkańców, jak również procentowy wskaźnik osób odnalezionych w stosunku do zaginionych. Mimo trudności w zbieraniu globalnych danych, agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz szereg organizacji pozarządowych podejmują wysiłki na rzecz szerszych badań zjawiska¹⁹.

Bibliografia

- Bieńkowska E., *Wiktymologia*, Warszawa 2018.
- Billman J., *Urwany ślad. Zaginieni w amerykańskich parkach narodowych*, Wołowiec 2025.
- Clark A.J., *Missing: True Cases of Mysterious Disappearances*, Createspace Independent Publishing Platform 2018.
- Desmaretz G., *Guide de recherche des personnes disparues – Disparition volontaire, involontaire ou inquiétante*, Chiron 2005.
- Duda M., *Kryminologia wobec zjawiska zaginięć osób w Polsce*, [w:] E.W. Pływaczewski, D. Dajnowicz-Piesiecka, E. Jurgielewicz-Delegacz (red.), *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, Warszawa 2022.
- Ferreira L.C.M., *Pessoas desaparecidas: uma etnografia para muitas ausências*, UFRJ 2015.
- Gatti G., (red.), *Desapariciones: Usos locales, circulaciones global es*, Siglo del Hombre Editores Universidad des Andes 2017.
- Gronczewska A., *Zaginieni. Historie ludzi, którzy przepadli bez śladu*, Warszawa 2024.
- Gruza E., Sołtyszewski I., *Poszukiwania osób zaginionych*, Warszawa 2022.
- Hołyst B., *Kryminalistyka*, Warszawa 1987.
- Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2004.
- Hołyst B., *Wiktymologia*, Warszawa 2011.
- https://icmp.int/wp-content/uploads/2021/08/ICMP_Global-Report_April_Digital.pdf
- <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/missing-persons-statistics-by-country> (dostęp: 14.11.2025).
- Jones R.M., *Lost at Sea in Mysterious Circumstances*, "Pen&Sword History" 2023.
- Konkol D., *Ratownicy morscy. Sea Rescuers*, Kraków 2006.
- Kowalska E., Nowacka A., *Poszukiwanie osób zaginionych. Jak Działa Fundacja „Itaka” – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych*, „Kwartalnik Policyjny”, 2023, Nr 1-2, s. 9–15.
- Lowe L., *Personnes Disparues*, "Auto-Édition" 2024.
- Łabuz P., Michalski M., Malinowska I. (red.), *Kryminologia*, Warszawa 2020.
- MacDonald P., *Missing Child*, "Severn Select" 2013.

¹⁹ https://icmp.int/wp-content/uploads/2021/08/ICMP_Global-Report_April_Digital.pdf (dostęp: 14.11.2025).

- Malinowska I., *Problematyka zaginięć ludzi w aspekcie prawno-krymonologicznym*, „Problemy Współczesnej Kryminalistyki” 2018, t. XXII, s. 129–148.
- Malinowska I., Rybicka A., *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, „Kwartalnik Policyjny” 2016, nr 1 (36), s. 49–69.
- Malinowska I., Rybicka A., *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, „Kwartalnik Policyjny” 2016, nr 1 (36), s. 49–69.
- Mieszkalska P., *Kryminalistyczno-kryminologiczne aspekty poszukiwania osób zaginionych w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Wrocław 2024.
- Piret A., *L'énigme des disparus: Découvrez 10 vraies enquêtes criminelles sur les cas les plus étranges de disparitions Mystérieuses*, Auto-Édition 2024.
- Preitler B., *Grief and Disappearance: Psychosocial Interventions*, Sage Publications 2015.
- Rayborn T., *Lost. A History of Disappearances*, Harper Collins Focus 2020.
- Sidor-Borek P., *Zaginięcie z perspektywy rodziny osoby zaginionej: aspekty prawne, kryminologiczne i psychologiczne* [w:] R.A. Stefański (red.), *Srebrna księga jubileuszowa upamiętniająca XXV-lecie Wydziału Prawa i Administracji*, Warszawa 2022.
- Stojer-Polańska J. (red.), *Przypadki kryminalne. Poszukiwania zaginionych problem interdyscyplinarny*, Poznań 2015.
- Syrotuck W.G., *Analysis of Lost Person Behavior*, Barkleigh Productions Inc. 2000.
- Thiel W., *Zaginięcia osób w Polsce – rozmiary zjawiska*, „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile” 2010, nr 2(4), s. 29034.
- Urbaniak A., *Wieloletnie zaginięcia osób jako efekt działań przestępczych*, „Biuletyn Kryminologiczny” 2017, Nr 24, s. 57–72.
- Wentkowska A., *Poszukiwania osób zaginionych. System i metody działania w procedurach służb*, Warszawa 2016.
- Wojnicz P., *Zaginięcia osób. Studium prawne, kryminalistyczne i kryminologiczne*, Olsztyn 2021.
- Wróbel Sz. J., *Zawieszeni. O zaginionych i ludziach, którzy ich szukają*, Kraków 2024.
- Корчевский Ю., *Без вести пропавший. Попаданец во времена ВОВ*, Финикс 2024.
- Ракитин А., *Пропавшие без вести. Хроники подлинных уголовных расследований*, Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero 2025.